

Голові спеціалізованої вченої ради  
Д 26.891.02  
Інституту підготовки кадрів  
державної служби зайнятості  
України  
Войтович Р.В.

#### ВІДГУК

офіційного опонента Турчака Дмитра Васильовича  
на дисертаційну роботу Кропівницької Маргарити Едуардівни  
«Державне управління системою раннього втручання  
у сфері забезпечення прав дитини в Україні»,  
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного  
управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

#### Актуальність обраної теми

Впровадження в практику системи раннього втручання є одним із напрямів соціальних реформ, які проводяться в Україні. Донедавна поняття раннього втручання в повній мірі не було відомим.

Раннє втручання покликане об'єднати медичну, реабілітаційну, логопедичну, психологічну, соціальну та інші допомоги в єдину систему, яка дозволить чітко ідентифікувати проблеми щоденного життя дитини з обмеженнями життєдіяльності та її сім'ї та спрямована на реабілітацію й профілактику порушень розвитку дитини. Раннє втручання здійснюється не тільки для дітей із вже встановленою інвалідністю, але й для дітей груп біологічного та соціального ризику в ранньому віці.

Незважаючи на ряд важливих урядових ініціатив щодо пілотування послуги раннього втручання спочатку в 4-их, а нині в 10-ти областях (згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 року № 948 та від 22.05.2019 року № 350), існує ряд проблем, серед яких удосконалення нормативно-правової бази, подолання бар'єрів міжвідомчої взаємодії учасників системи раннього втручання, регламентація вимог до створення та функціонування центрів раннього втручання, забезпечення доступності послуги тощо.

У зв'язку із цим, механізм державного управління формуванням та функціонуванням системи раннього втручання потребує науково-методичного обґрунтування. Тому дисертаційна робота Кропівницької М. Е. є своєчасною та актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,  
сформульованих у дисертації

В дисертації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування запровадження та розвитку системи надання послуги раннього втручання в Україні і надано рекомендації з її вдосконалення.

Формулюючи поняття „раннього втручання”, автором розуміється послуга, що поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, яка надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до 3 років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень та їхнім сім'ям з метою раннього виявлення та профілактики порушень і спрямована на забезпечення нормального розвитку дитини, підтримку батьків чи законних представників дітей.

На підставі методологічного аналізу засад становлення систем надання соціальних послуг для сімей із дітьми, зокрема медико-соціальної послуги раннього втручання у різних країнах світу, через ідентифікацію подібних суспільно-економічних умов виокремлено передумови, засади та принципи формування системи надання послуги раннього втручання в Україні.

Основними характеристиками надання послуги раннього втручання на основі аналізу європейського досвіду визначено забезпечення наявності послуги, наближеність її до споживачів, фінансова доступність, сімейноцентрований підхід, міждисциплінарна робота у команді фахівців, створення системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з раннього втручання, реалізація міжгалузевого характеру послуги. Конкретизовано основні складові державного управління запровадженням даної послуги для сімей із дітьми з обмеженнями життєдіяльності або з ризиком їх отримання у співпраці з громадськими організаціями, прогнозуючи наявність як позитивних, так і негативних факторів.

В роботі здійснено огляд основних наукових поглядів щодо послуги раннього втручання та встановлено, що в Україні система послуг для дітей з інвалідністю не сформована. Автором зазначається, що послуги для дітей із порушеннями розвитку мають фрагментарний характер, надаються в окремих регіонах з розвиненою мережею соціальних послуг і не є загальнодоступними порівняно із системою надання послуги раннього втручання, яка за державної підтримки може бути побудована на рівні кожної громади, а також спрямована на комплексне вирішення проблем таких дітей на ранніх стадіях.

Дисертантом здійснено аналіз законодавчого підґрунтя у сфері

реалізації послуги раннього втручання та виявлено, що воно є недостатньо розвинутим та недосконалим. Аналіз запровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні (зокрема, Харківської, Львівської, Закарпатської та Одеської) підтверджує існування нагальної потреби щодо вдосконалення діючої системи державного управління у сфері попередження дитячої інвалідності та розширення послуг для дітей молодшого віку на регіональному рівні, що допомагають запобігти чи протидіяти інвалідизації дітей із порушеннями розвитку, а також підтримати сім'ї, у яких виховуються діти з інвалідністю, для формування батьківської компетенції та попередження інституціоналізації. Визначено, що одним із проблемних питань для розвитку послуги є моніторинг потреби населення в послугі раннього втручання. Через відсутність відповідних статистичних спостережень точні дані щодо кількості дітей раннього віку з порушеннями розвитку у регіональному розрізі відсутні.

Автором доведено, що визначення потреби у послугі раннього втручання створить науково обгрунтовані передумови для організації необхідної кількості місцевих центрів раннього втручання. На вирішення цієї проблеми направлена модель онлайн скринінгу для збору даних для аналізу потреби населення в отриманні послуги раннього втручання, представлена в роботі.

У першому розділі проаналізовано та узагальнено наукові підходи до сутності раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини як об'єкту наукового аналізу; розкрито особливості програми раннього втручання; охарактеризовано національну державну політику захисту прав дитини.

У другому розділі проаналізовано правовий, організаційний та фінансово-економічний механізми регулювання системи раннього втручання.

Третій розділ присвячено міжнародному досвіду управління системою раннього втручання та можливості використання його в Україні; у ньому розкрито напрями удосконалення координації та взаємодії суб'єктів державного управління та неурядових організацій з питань раннього втручання; запропоновано напрями та пріоритети вдосконалення державного управління системою раннього втручання.

Матеріали дисертаційної роботи викладено у вступі, п'яти розділах, висновках і додатках. Матеріали проведеного дослідження викладено в логічній послідовності, структура роботи чітка, завдання корелюються з висновками.

#### Новизна і достовірність одержаних результатів

Автором вперше проведено комплексне системне дослідження, в якому

розроблено теоретико-методологічне обґрунтування механізму державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання в Україні.

До безумовних переваг дослідження відносимо концептуальні засади здійснення державного управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні через визначення мети, взаємопов'язаних цілей, базових принципів, напрямів та механізмів їх реалізації, створення системи моніторингу й оцінки результатів. Також змістовним є запропонований автором комплексний механізм державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання на всіх управлінських рівнях. Важливим є авторське визначення поняття „раннє втручання”, під яким розуміється послуга, що поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, яка надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до 3 років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень та їхнім сім'ям з метою раннього виявлення та профілактики порушень і спрямована на забезпечення нормального розвитку дитини.

Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням чинних вимог.

#### Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та рекомендації автора опубліковано у 12 наукових роботах, з них: 4 статті в наукових фахових виданнях України з державного управління, 2 статті в наукових періодичних зарубіжних виданнях, 1 стаття в науково-періодичному виданні та 5 тез науково-практичних конференцій.

#### Дискусійні положення та критичні зауваження по роботі

Зважаючи на наукову та практичну спрямованість виконаної дисертації, варто звернути увагу на певні зауваження і побажання, що мають місце у роботі, серед яких виділяємо:

1. У підрозділі 1.1. автор зазначає, що:

«Основою практики раннього втручання є його теоретична основа, яка базується, насамперед, на психологічних та освітніх теоріях» (с. 37 дис.). Проте далі автор підкреслює, що «в Україні раннє втручання розглядається у межах системи соціального захисту (с. 40 дис.). Робота виграла би, якби автор розглянув цю особливість розвитку даної послуги в Україні та фактори, які на це вплинули.

2. У підрозділі 2.2. автор зазначає, що «потребує розширення та відповідного ресурсного забезпечення мережа кабінетів / відділень раннього втручання, які організують на базі існуючих установ / закладів / організацій соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти» (с. 76 дис.). На нашу думку, ця теза потребує обґрунтування і розширення.

3. У підрозділі 3.2. автором зазначається, що:

«Оскільки в Україні відсутня офіційна статистика щодо чисельності дітей раннього віку з порушеннями розвитку та ризиком виникнення таких порушень, важливим кроком у впровадженні системи раннього втручання на регіональному рівні став початок пілотування моделі онлайн-скринінгу (скринінг-тесту у формі анкети, яку легко заповнити в режимі онлайн) щодо збору даних для аналізу потреби населення в отриманні послуги раннього втручання.» Проте далі зроблено висновок, що «онлайн-скринінг ... не був таким успішним, як очікувалося» (с. 131 дис.). В дисертаційній роботі доцільно було б окреслити альтернативний шлях вирішення цієї проблеми.

Проте ці зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Кропівницької М.Е., не зменшують її наукову і практичну цінність.

#### Загальний висновок

Дисертаційна робота Кропівницької Маргарити Едуардівни за темою «Державне управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні» є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Дисертація характеризується новизною одержаних результатів та висновків, має теоретичне і практичне значення та відповідає вимогам п.11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,  
к.держ.упр, доцент кафедри  
публічного управління та адміністрування  
ІПК ДСЗУ

